

ЗАЛУЧЕННЯ В УКРАЇНУ ТА ЇЇ РЕГІОНИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті автор аналізує обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в Україну протягом 2007-2009 рр., розглядає регіональний розподіл прямих іноземних інвестицій, визначає регіони-лідери та регіони, що залучають найменше іноземних інвестицій. Увага приділяється структурі іноземних інвестицій у розрізі країн-інвесторів.

В статье автор анализирует объем привлеченных прямых иностранных инвестиций в Украину на протяжении 2007-2009 гг., рассматривает региональное распределение прямых иностранных инвестиций, обозначает регионы-лидеры и регионы, которые привлекают наименьшее количество иностранных инвестиций. Внимание уделяется структуре иностранных инвестиций в разрезе стран-инвесторов.

In article author analyzes the volume of foreign direct investment attracted in Ukraine during 2007-2009, considers the regional distribution of foreign direct investment, determines regions-leaders the structure of foreign investment in the context of countries-investors.

Ключові слова: іноземні інвестиції, регіони, країна-інвестор.

На сучасному етапі розвитку світової економічної системи характерною рисою посилення глобалізаційних процесів та зростання взаємозалежностей між країнами світу стає збільшення обігу грошової маси (як у готівковій, так і у безготівковій формах) між ними. Отже, в умовах боротьби країн між собою за капітал інвестора актуалізується проблема формування найбільш сприятливого інвестиційного клімату. У даному випадку Україна не є винятком та активно долучається до міжнародних процесів руху капіталу, намагаючись щороку залучити більше іноземних інвестицій. Проте на шляху формування та становлення позитивного іміджу країни на міжнародній арені і створення сприятливих для інвесторів соціально-економічних та політичних умов, Україна зіштовхнулась з цілою низкою перешкод, однією з яких є фінансова криза 2008 р. Саме тому існує необхідність дослідження впливу кризи на процес залучення інвестицій та порівняльного аналізу інвестиційної активності регіонів України.

Різним аспектам досліджуваної проблематики приділяли та приділяють увагу зарубіжні та вітчизняні вчені. Так, праці багатьох українських вчених-економістів присвячені дослідженню інвестиційної діяльності України, зокрема Я.М.Бондаренко, О.Василика, А.Завгороднього, О.Мельника, А.Пересади, В.Савчука, Н.Татаренка та ін. У своїх наукових доробках вони розглядають теоретичні питання іноземного інвестування та інвестиційної діяльності, концептуальні, методологічні та методичні питання інвестиційної діяльності, умови та фактори формування інвестиційного клімату тощо. Водночас, існує необхідність дослідження та вивчення впливу фінансової кризи на економіку країни та відображення ситуації, що склалась на ринку іноземного капіталу.

Саме тому метою даної статті є аналіз динаміки залучення прямих іноземних інвестицій в регіони України протягом 2009 р. та років, що передували кризі. Об'єктом дослідження є процес залучення ПІІ в регіони України. Предмет

дослідження – регіони України у загальній структурі іноземного інвестування.

Для визначення впливу фінансової кризи на потік іноземних інвестицій в Україну та інвестиційну активність регіонів у статті аналізуються прямі іноземні інвестиції. Першочергово слід зазначити, що під прямими іноземними інвестиціями трактуватимемо «довгострокові взаємовідносини, які відображають тривалу зацікавленість іноземного інвестора в резидентському підприємстві в економіці країни, яка не є країною інвестора» [2].

Згідно з офіційними даними Державного комітету статистики загальний обсяг прямих іноземних інвестицій станом на 1 січня 2010 р. склав 40026,8 млн. дол. США, що на 12,4% більше обсягів інвестицій на початок 2009 р. [3].

Десятка лідерів країн-інвесторів у 2009 р. залишилась тією самою, що й у 2008 р. та у 2007 р., хоча відбулись незначні зміни серед останньої трійки країн-лідерів. Структура основних країн-інвесторів у 2007-2009 рр. наведена у табл. 1.

З наведених даних помітно, що у 2009 р. порівняно з 2007 р. та 2008 р. по кожній окремо взятій країні відбулось зростання обсягів прямих інвестицій (в абсолютних величинах), проте їх питома вага у загальній структурі залучення інвестицій мала досить змінний характер. Зростання питомої ваги у структурі іноземного інвестування протягом 2009 р. порівняно з 2007 р. та 2008 р. притаманне лише Нідерландам, Російській Федерації та Франції.

Перша трійка країн-лідерів протягом останніх трьох років залишалась незмінною, а саме Кіпр, Німеччина та Нідерланди. Що ж стосується решти країн, що входять до десятки лідерів за обсягом вкладених прямих інвестицій в економіку України, то тут відчувається вплив фінансової кризи 2008 р. Зокрема, Російська Федерація, що протягом 2007-2008 рр. значно поступалась Австрії та Великобританії (у 2007 р. обсяг прямих інвестицій з Австрії перевищував обсяг прямих інвестицій з Російської Федерації на 613 млн. дол. США, а у 2008 р. – на 594 млн. дол. США), у 2009 р. обігнала ці країни та інвестувала в Україну прямих інвестицій на суму 2674,6 млн. дол. США, що перевищує потік прямих інвестицій з Австрії на 70,5 млн. дол. США. Розраховуючи питому вагу десяти країн-лідерів у загальній структурі залучених прямих іноземних інвестицій впродовж трьох останніх років, очевидними стають коливання частки по різних країнах-лідерах. Так, порівнюючи 2009 р. та 2008 р., очевидним є зменшення питомої ваги усіх країн, окрім Нідерландів (+1,1%), Російська Федерація (+1,5%) та Франції (+0,87%), у загальній структурі залучених прямих іноземних інвестицій. З табл. 1. також помітно, що протягом 2007-2009 рр. відбувається стійке зменшення питомої ваги прямих інвестицій з Німеччини, Австрії, Великобританії та США, тоді як частка прямих інвестицій з Нідерландів та Російської Федерації протягом зазначеного періоду збільшується.

Таблиця 1

Розподіл залучених інвестицій за країнами-лідерами протягом 2007-2009 рр.¹

Рейтингова позиція	Країна-інвестор	Обсяг залучених інвестицій, 2007 р.		Рейтингова позиція	Країна-інвестор	Обсяг залучених інвестицій, 2008 р.		Рейтингова позиція	Країна-інвестор	Обсяг залучених інвестицій, 2009 р.	
		млн.дол США	Питома вага у загальній структурі, %			млн.дол США	Питома вага у загальній структурі, %			млн.дол США	Питома вага у загальній структурі, %
1.	Кіпр	5941,8	20,11	1	Кіпр	7682,9	21,51	1	Кіпр	8593,2	21,47
2.	Німеччина	5917,9	20,03	2	Німеччина	6393,8	17,90	2	Німеччина	6613,0	16,52
3.	Нідерланди	2511,2	8,50	3	Нідерланди	3180,8	8,90	3	Нідерланди	4002,0	10,0
4.	Австрія	2075,2	7,02	4	Австрія	2445,6	6,85	4	РФ	2674,6	6,68
5.	Великобританія	1968,8	6,66	5	Великобританія	2273,5	6,36	5	Австрія	2604,1	6,51
6.	РФ	1462,2	4,95	6	РФ	1851,6	5,18	6	Великобританія	2375,9	5,94
7.	США	1436,8	4,86	7	США	1471,5	4,12	7	Франція	1640,1	4,10
8.	Франція	1046,2	3,54	8	Віргінські о-ви, Британські о-ви	1316,1	3,68	8	США	1387,1	3,47
9.	Віргінські о-ви, Британські о-ви	1045,7	3,54	9	Швеція	1263,0	3,54	9	Віргінські о-ви, Британські о-ви	1371,0	3,43
10.	Швеція	1006,6	3,41	10	Франція	1226,1	3,43	10	Швеція	1272,3	3,18

¹ Розраховано автором на основі даних [1].

Щодо обсягів залучених іноземних інвестицій по регіонах, то регіонами-лідерами по залученню залишаються м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Харківська області, а також м. Київ. Найбільша частка іноземних інвестицій, залучених у 2009р., належить м. Києву, на який припало 39,36% загального обсягу іноземних інвестицій України (у 2008 р. до м. Київ було залучено 37,3% прямих іноземних інвестицій). Розподіл залучених прямих іноземних інвестицій по регіонах України наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Обсяг прямих іноземних інвестицій в регіони України протягом 2007-2009 рр. (станом на 31 грудня)

млн. дол. США

Регіони	Рік		
	2007	2008	2009
Україна	29542,7	35616,4	40026,8
м. Київ	9681,7	13464,5	15756,1
Дніпропетровська	2934,3	2670,1	2813,6
Харківська	1278,7	1609,8	2054,7
Донецька	1355,2	1512,9	1649,6
Київська	1083,6	1310,5	1507,4
Львівська	771,5	891,0	1111,9
Одеська	880,8	970,2	1043,2
Запорізька	761,4	840,6	872,1
АР Крим	726,2	622,1	718,4
Івано-Франківська	385,2	480,8	615,9
...

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Хмельницька	129	137,3	219,7
Житомирська	173,6	177,4	215,4
....
м. Севастополь	147,2	141,8	145,1
Чернігівська	86,6	94,4	87,4
Тернопільська	51	58,6	66,5
Кіровоградська	55,3	63,8	66,0
Чернівецька	51,2	60,1	61,9

Обсяг залучених у м. Київ прямих іноземних інвестицій протягом 2009 р. перевищує обсяг залучених ПІІ до Дніпропетровської області, яка протягом 2007-2009 рр. посідала друге місце, на 12942,5 млн. дол. США або у 5,6 раза. Третє місце серед областей України за обсягом залучених інвестицій у 2009 р. належить Харківській області (2054,7 млн. дол. США), яка не змінювала своєї позиції протягом досліджуваного періоду. Позиції наведених вище областей є досить стійкими у рейтингу, оскільки вони вже досить тривалий час посідають лідируючі позиції.

Останні позиції за обсягом залучених інвестицій протягом 2009 р. належать Чернігівській, Тернопільській, Кіровоградській та Чернівецькій областям. Зазначені області зберігають свої позиції регіонів-аутсайдерів інвестиційного процесу й протягом попередніх років.

З метою більш повного аналізу регіонів за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій визначимо середнє значення залучених інвестицій по Україні. Для цього просумуємо обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених протягом року до регіонів, що аналізуються, та поділимо отриману суму на кількість регіонів, відібраних для аналізу. Математично даний розрахунок наведено нижче:

$$I_{\text{сеп}} = \frac{\sum_{n=1}^n I_n}{n} \quad (1),$$

де $I_{\text{сеп}}$ – середній обсяг залучених прямих іноземних інвестицій;

I_n – обсяг інвестицій в n -ий регіон;

n – кількість регіонів, що береться для аналізу.

У нашому випадку ми беремо до уваги 24 області, АР Крим та два міста з особливими статусами (м. Київ та м. Севастополь). Провівши розрахунки, отримуємо такі значення середнього обсягу залучення прямих іноземних інвестицій: у 2007 р. – 851,90 млн. дол. США, у 2008 р. – 1025,15 млн. дол. США, у 2009 р. – 1183,92 млн. дол. США. Таким чином, на основі табл. 2 та вищепроведених розрахунків до регіонів, що протягом 2007 р. залучили прямих іноземних інвестицій більше, ніж у середньому по Україні, можна віднести Дніпропетровську, Донецьку, Київську, Одеську, Харківську області та м. Київ. Решта областей залучила у 2007 р. прямих іноземних інвестицій менше, ніж у середньому по Україні. Порівнюючи середнє значення обсягу залучених інвестицій по Україні у 2007 р. з 2008 р., варто

зауважити, що воно зросло на 173,25 млн. дол. США. Таке зростання середнього значення призвело до зниження позиції Одеської області та переміщення її до категорії регіонів, що у 2008 р. залучили прямих іноземних інвестицій менше, ніж у середньому по Україні. У 2009 р. до групи регіонів, кількість прямих іноземних інвестицій до яких є більшою, ніж у середньому по Україні, належать Дніпропетровська та Харківська області, а також м. Київ. Проте досить сильні позиції продемонстрували Львівська та Одеська області, що недозалучили, відповідно, 72 млн. дол. США та 140,7 млн. дол. США.

Невід'ємним є той факт, що 2008 р. був сприятливим для України, оскільки іноземні інвестори залюбки вкладали кошти у розвиток українських компаній або ж створення власних мереж на Україні. Це обумовлено тим, що рівень віддачі від інвестицій був досить високим: у деяких галузях економіки рівень прибутку від інвестицій значно перевищує рівень прибутку у відповідних галузях країн Західної Європи. Проте дані 2009 р. підтверджують значний спад інвестиційної активності іноземних інвесторів на українському ринку. Підтвердження цьому слугує зменшення приросту прямих іноземних інвестицій. Так, згідно з Державним комітетом статистики, приріст прямих іноземних інвестицій у 2007 р. склав 7935,4 млн. дол. США, у 2008 р. – 6073,7 млн. дол. США (77,9% порівняно з попереднім роком), а протягом 2009 р. – 4410,4 млн. дол. США (55,58% порівняно з 2007 р. та 71,35% порівняно з 2008 р.).

Аналізуючи вищенаведені дані, зрозуміло, що хоча обсяг залучених іноземних інвестицій з року в рік збільшується, проте він не відповідає максимальному обсягу іноземних інвестицій, які спроможна прийняти Україна. Така ситуація зумовлена існуванням низки факторів, що перешкоджають ефективному використанню іноземних інвестицій та ставлять під сумнів доцільність вкладання коштів іноземними інвесторами саме в економіку України. Досить часто іноземним інвесторам пропонують малорентабельні проекти, тоді як основною метою інвестування є саме отримання прибутку. Окрім того, регіонам доводиться конкурувати між собою за іноземного інвестора, в той час як м. Київ, Донецька, Дніпропетровська та Харківська області посіли лідируючі позиції та володіють тими необхідними для інвестора умовами та ресурсами, що забезпечують йому швидку віддачу від інвестицій та високу їх прибутковість.

Внаслідок фінансової кризи 2008 р., на початок 2009 р. в Україні сформувалась не досить сприятлива ситуація для іноземних інвесторів. Прогнози експертів Світового банку щодо погіршення економічної ситуації в Україні та загального спаду виявились цілком виправданими. Серед факторів, що зумовили таку ситуацію, експерти виділяють економічні, а саме обмеженість фінансових ресурсів підприємств у зв'язку з черговим підвищенням вартості проміжного споживання – енергозатрат, рівня заробітної плати тощо.

У 2010 р. ситуація може дедалі погіршуватися внаслідок дії зовнішніх шоків та неадекватної відповіді на них економічної політики. Саме тому сьогодні є надзвичайно важливим та актуальним питанням створення належних умов для іноземних інвесторів, що все ж таки вирішать інвестувати в економіку України.

Отже, фінансово-економічна криза 2008 р. значною мірою вплинула на структуру (за країною-походженням) іноземного капіталу. Так, незважаючи на незмінність трійки країн-лідерів, протягом 2009 р. порівняно з 2008 р. зросла питома вага Нідерландів, Російської Федерації та Франції у загальній структурі залучених прямих іноземних інвестицій водночас зі зменшенням даного показника для решти країн-інвесторів, що входять до першої десятки за обсягом інвестованих в Україну прямих інвестицій. Протягом 2007-2009 рр. відбувається стійке зменшення питомої ваги прямих інвестицій з Німеччини, Австрії, Великобританії та США, тоді як частка прямих інвестицій з Нідерландів та Російської Федерації протягом зазначеного періоду збільшується. Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що Україна використовує лише частково свій інвестиційний потенціал і за умов бездіяльності ми можемо залишитись аутсайдерами світового ринку капіталу.

Список використаних джерел:

1. Ванькович Д., Демчишак Н. Інвестиційний клімат в Україні та шляхи його поліпшення: економіко-правовий аспект // Економіст. – 2008. – №4. – С.79-81.
2. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Прямі_іноземні_інвестиції
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Погрищук Б., Козловский В. Методология исследования инвестиционных процессов в Украине: состояние и векторы развития // Наука молодая. – 2007. – №7. – С. 125-130.